

BEVEZETŐ

1./ Az 1867. évi magyar bélyegkiadás rövid története

Az ismert történelmi előzmények után érkezett el népünk a "kiegyezéshez", amelyet L. Ferenc József 1867. április 21-én aláírásával szentesített. Ettől kezdve Magyarországot és Ausztriát csak a közös uralkodó személye, valamint három közös minisztérium: a Külügy-, a Hadügy- és az ezekre vonatkozó ügyeket intéző Pénzügyminisztérium kapcsolta össze.

Magyarországon és Erdélyben a postaügy irányítását 1867. május 1-től a magyar Földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minisztérium vette át. Ezzel egyidőben hat havasalföldi és moldvai postaügynökség irányítását is átvette a Magyar Postaigazgatás.

Horvátország és Szlavónia polgári területein lévő postahivatalok 1868. április 1-én, a Katonai Határőrvidék postahivatalai pedig 1871. január 1-én kerültek a Magyar Postaigazgatás hatáskörébe /a Katonai Határőrvidék postahivatalai 1868. április 1. és 1870. december 31-e között az Osztrák-Magyar közös Hadügyminisztérium igazgatása alatt álltak/.

Természetes, hogy a kiegyezés eredményeként Magyarország kormánya új, külön postabélyeget szándékozott kiadni, amely rajzában is az új jogi helyzetnek /a Perszonális uniónak/ felelt meg.

Ennek hazai gyártása - a technikai felkészültség hiánya miatt - a kitűzött határidőre nem volt keresztülvihető, ezért a Magyar Postaigazgatás megrendelésére a bécsi Állami Nyomda bér munkában készítette el a megrendelt bélyegeket, azonban azzal a - magyar kormányra hátrányos - kikötéssel, hogy azokat gazdasági okokból - az akkor forgalomban lévő 1863/64. évi bélyegek kifogyta után - az Osztrák Postaigazgatás egész területén használni fogják.

A magyar kormány csak a számára kiadott külön bélyegeket akarta

forgalomba hozni, de az osztrák kormány különféle nehézségekre hivatkozva, ettől a kívánságtól elzárkózott.

Az ideiglenes postaegyezmény aláírását is a "bélyegügy" késleltette, ugyanakkor a magyar kormány számára mégis fontos volt, hogy a kitűzött határidőre, 1867. június 1-re az új bélyegek elkészüljenek, s ezért kénytelen volt belegyezni abba, hogy a Magyar Posta megrendelésére gyártott új bélyegeket később Ausztria postaterületén is forgalomba hozzák.

Igy jött létre a filatélia eddigi történetében az az egyedüli eset, hogy két egymástól független postaigazgatás - Magyarország, illetve Ausztria postaigazgatása - egy időben /1867. június 1. - 1871. július 31-e között/ azonos rajzú bélyeget használt.

Az 1867. május 1-én függetlenné vált Magyar Postaigazgatás, az új bélyegek forgalombahozataláig engedélyezte a régi, 1863/64. évi osztrák bélyegek használatát. Így az 1867. május 1-től június 15-ig a magyar postaigazgatás területén felhasznált osztrák bélyegek a magyar bélyegek "provizóriumai", s mint ilyenek, a magyar gyűjtemény első /bevezető/ fejezetét alkotják.

A független magyar postaigazgatás /1867. évi/ első bélyegei - rövid forgalmi idejük miatt - ritkábbak, mint az osztrák postaigazgatás területén felhasznált, azonos rajzú bélyegek, s így értékük is magasabb.

2./ A katalógus és használata

Edwin Müllner 1930-ban megjelent bélyegzés-katalógusa foglalkozik az 1867-es időszak bélyegzéseivel. E katalógus úttörő munka volt, és e témában máig is az egyetlen segédeszköze azoknak a gyűjtőknek, akik hozzájutottak ahhoz.

Jelen katalógus ismerteti Magyarországot, Erdélyt, Horvátországot, Szlavóniát és a Katonai Határőrvidék magyar igazgatás alá tartozó postahivatalainak az 1867. évi bélyegkiadásban található bélyegzőseit.

Jelen katalógus összeállításával könnyen kezelhető, anyagi szempontból mindenki számára hozzáférhető kézikönyvet kívántam adni mindazoknak, akik e mindinkább kedvelté váló terület bélyegeit, bélyegzőseit, leveleit gyűjtik és szakszerűen szeretnék feldolgozni.

A gyűjtő számára lényeges kérdés, hogy az adott bélyegzőt időbelileg mikor és földrajzilag mely területen használták. Különösen fontos ennek pontos meghatározása a postatörténeti gyűjtemények felépítésénél. Ezért minden helység után feltüntettem a vármegyei hovatartozást. Ez különösen fontos azért, mert a gyűjtők nagy része nem rendelkezik olyan szakirodalommal - nem értve ez alatti a Magyar Bélyegek Monográfiáját, - amely minden földrajzi területre pontos helységfelsorolást ad.

Számolni kell a további nehézséggel is, hogy a tárgyalt időszak /1867-1871/ után több ízben került sor a vármegyehatárok módosítására, vármegyék és helységek összevonására, vagy éppen szétválasztására, valamint névváltoztatására.

A Magyarország területéhez tartozott helységek nevét és vármegyei hovatartozását az 1867-1871. években fennállott közigazgatási adatok alapján közlöm, míg Erdély, Horvátország és Szlavónia területére vonatkozó ezen adatokat az 1880-ban fennállott adatok alapján. Erre az kényszerít, hogy 1867 után folyamatosan alakult ki e területek közigazgatási beosztása. Az erdélyi "szék"-ek közigazgatási beosztása is jelentősen módosult, s 1871 után alakultak meg e területeken a székely és szász székekből a vármegyék, s a határőrvidék megye-rendezése is 1871 után történt meg.

Segítségnyújtás érdekében két térképet is közlök, amelyek segítenek a pontos tájékozódásban. Az egyik az 1867-71. évek vármegye beosztását, a másik az 1914. évben fennállott vármegye határokat ismerteti.

A magyar postaigazgatás 1867. május 1-én Magyarország és Erdély területén 941 postahivatalt vett át, majd 1868-ban Horvát-Szlavónia területén 99 hivatalt, s végül 1871-ben a Határőrvidék 134 postahivatalát vette át. Ezek együttes száma tehát 1174 hivatal, azonban a fejlesztés, újabb hivatalok megnyitása már az 1867. évben is /és némelynek megszűntetése/ azt eredményezte, hogy 1871. június 15-én /ameddig a tárgyalt 1867. évi bélyegek a magyar postaigazgatás területén felhasználhatók voltak/ a ténylegesen működő postahivatalok száma meghaladta az 1600-at.

E katalógusban nem foglalkozom magával az 1867. évi kiadású bélyegekkal és azoknak postatörténeti adataival. Ezekkel a MABÉOSZ kiadásában egyidejűleg megjelenő, igen komoly, díjnyertes tanulmány részle-

tesen foglalkozik /Sipos Iózssefné: A Magyar Posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás címmel/.

A katalógus adatainak bővítésénél és a hiányzó pótlásánál nagy segítségemre volt a Magyar Bélyeg Monográfiája, amelyből számos adatot átvettem. A II. kötetben szereplő adatok közül különösen az "ámenő" bélyegzők pontos felsorolása volt nagy segítségemre. Továbbá igen érdekes, előttem korábban ismeretlen adat volt, hogy az "E" típusú bélyegzőkből néhányat átalakítottak "F" típusú bélyegzőre /Dr. Makkai László megállapítása/.

A Klassohn cég által gyártott bélyegzőknek a VI. kötetben szereplő felsorolása és azok adatai ugyancsak nagy segítségemre voltak /Kostyán Ákos kutatása/. A forrásmunkák közül itt említem meg Ryan, Gary S. igen szép kiadásban megjelent bélyegzőkatalógusát is, amelyben ugyancsak találtam eddig ismeretlen adatokat, s ezeket is átvettem.

3./ A katalógus beosztása

A katalógus adatai sorrendben a következők:

a./ a város /község/ korabeli neve abc-sorrendben a magyar elnevezés szerint és a korabeli helyesírással, majd zárójelben / / a vármegye megnevezése a korabeli közigazgatási beosztás szerint;

Ahol az azonosítás megkívánja, ott a vármegye neve után pontozott zárójelben /: :/ közlöm a helység - ill. a vármegye - későbbi elnevezését is.

b./ sorszám;

c./ a bélyegző szövege /felirata/;

Azokban az esetekben, amikor egy postahivatal - a megadott időszakon belül - változott feliratú, vagy típusú bélyegzőt használt, a bélyegzőket nem abc-rend szerint, hanem a használatbavétel sorrendje szerint ismertetem. Azonosításul a, b, c, stb. jelzést alkalmazok;

d./ a bélyegző típusa;

e./ Ahol ez az adat kevés, vagy nem egyértelmű, ott megjegyzéssel pontosítom az adatokat;

f./ a bélyegző használatának kezdete és

g./ a pontérték.

A nem magyar nyelvű bélyegzőket - azonosításuk érdekében - feliratuk szerint is feltüntettem az abc-rend szerinti helyen és közlöm, hogy az mely város /község/ neve alatt található. /Pl. Agram = Zágráb/.

4./ Bélyegző típusok

A típus - sorbélyegző,

B típus = négyzetes bélyegző,

C típus = ovális alakú bélyegző,

D típus = kétkörös bélyegző,

E típus = egykörös bélyegző évszám nélkül,

F típus = egykörös bélyegző évszámjelzéssel.

/Megjegyzés: Az 1867-71 között használatban volt "F" típusú bélyegzőkről igen gyakran lemaradt az évszám jelzés; - /lásd: Monográfia VI. kötet 60. oldal/. E hiányt előbb-utóbb pótolták. Ezek az évszám nélküli bélyegzők mégsem tartoznak az "E" típusú bélyegzők közé, hanem az "F" típusú bélyegzők közé sorolandók/.

5./ A bélyegzések értékelése

A katalógusban a bélyegzések relatív pontértéke szerepel.

A pontértékek kialakítását több tényező befolyásolta. Ezek: a bélyegző típusa; a használati időtartam; a helység lakosságszáma; a német nyelvű bélyegzők korai kivonása egyes helységekénél; kétnyelvű és egy esetben háromnyelvű bélyegző; ezek keresettsége, ritkasága.

Tekintettel voltam továbbá arra is, hogy a Horvát-Szlavónia területén lévő postahivatalok csak később /1868. április 1-én/ kerültek magyar

igazgatás alá; a Katonai Határőrvidéken működő postahivatalok pedig csak 1871. január 1-től tartoztak a magyar postaigazgatáshoz.

/A Katonai Határőrvidék 1868. április 1. és 1870. december 31-e között osztrák-magyar közös közigazgatási terület volt és így az ott és ekkor felhasznált bélyegek közösnek tekinthetők/.

A pontérték nem csak a bélyegeken, borítékokon, hanem az értékjegyes-borítékokon és a 2 kr-os levelezőlapokon található bélyegzések-re is vonatkozik.

A legfontosabbat azonban mindig szem előtt kell tartani, mégpedig: a minőséget. A pontérték sok helyen magas, ennek megfelelően igényeink is legyenek magasak. A megadott érték csakis teljes, szép és jó minőségű bélyegzésre vonatkozik.

Nem teljes /hiányos/, vagy rossz minőségű bélyegzést nem értékelünk. Véleményem szerint ezek olyanok, mint a hibás /sérült/ bélyegek!

A bélyegzések értékelése 1-1.000 pontig terjed; 300-400 pontérték felett már igen nagy ritkaságok találhatóak. Ezek egy részéből csak néhány darab ismeretes, ezeket a régebbi katalógusok R, vagy RR jelzéssel ismertetik.

Igen figyelemre méltóak ezen a bélyegkiadáson a színes bélyegzések. Kék színű bélyegzésből még sok, általam eddig ismeretlen létezhet. Igen nagy ritkaság a zöld és főleg a piros színű bélyegzés, amelynek egy részét csak az irodalomból ismerjük.

Kb. 100 bélyegzésnél pontértéket nem adtam meg; kutatásaim során ezekkel nem találkoztam és a rendelkezésemre álló szakirodalom sem említi azokat. Ezeknek a bélyegzőknek az 1867. évi bélyegkiadáson történt alkalmazása kétséges, egy részük valószínűleg nem is létezik.

Megemlítem, hogy ezidáig ismeretlen bélyegzés is bármikor előkerülhet, továbbá ezidáig csak néhány példányban ismert bélyegzésből egyszerre nagyobb mennyiség is kerülhet elő. Ez az értékelést módosíthatja.

E kibocsátás újságbélyegein /I. a, b, c típusok/ található bélyegzéseket is meg kell említeni; ezek kevés kivétellel érkezősi bélyegzések. Pontértékük azonos a postabélyegen alkalmazottakkal.

Vigyáznunk kell az 1871. június 30-a után forgalomba került újságbélyegekre, amelyeknek rajza azonos, de típusa az 1867. évi kiadástól eltér és nem tartozik a magyar bélyegek közé. Az I. d és a későbbi típusok csak az osztrák postaigazgatás területén kerültek forgalomba. Így áztatott vagy töredéken lévő példányoknál fontos a típus meghatározása. Ezek - az érkezőskor alkalmazott magyar hely-név bélyegző ellenére - nem tartoznak magyar gyűjteménybe.

A hazai és a külföldi kereskedelmi árakat és gyűjtői csereértékeket figyelembe véve a katalógus pontértéke - a katalógus megjelenésének időpontjában - ha a bélyegző megfelel a fent leírt minőségi követelményeknek,

1 pont = 10 Ft.

A pontértéket természetesen hozzá kell adni ahhoz a bélyeg, levél stb. árhoz, amelyen a bélyegző szerepel.

A katalógusban szereplő adatok összegyűjtése és feldolgozása több éves munka eredménye. Ennek ellenére hibák, hiányosságok mégis előfordulhatnak. Köszönettel veszem azokat a hozzászólásokat, amelyek segítik a hiányosságokat pótolni és hozzájárulnak ahhoz, hogy jelen kézikönyv még teljesebb legyen.

B u d a p e s t, 1982. szeptember hó

A szerző